

ความรู้ทางการเงิน: ตัวกำหนดและผลกระทบที่มีต่อ พฤติกรรมการออม

Financial Literacy: Determinants and its Implications for Saving Behavior

วิไล เอื้อปิยฉัตร (Wilai Auepiyachut) *

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรในสังกัดมหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน และพนักงานสัญญาจ้างเหมาแรงงาน (กลุ่มแม่บ้าน) จำนวน 346 คน มีวัตถุประสงค์ คือ 1) วัดระดับความรู้ทางการเงินของบุคลากรฯ 2) ศึกษาปัจจัยที่กำหนดระดับความรู้ทางการเงินของบุคลากรฯ และ 3) ศึกษาปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของบุคลากรฯ

การวิจัยที่ทดลอง เป็นการทดลองแบบสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มแม่บ้าน โดยแยกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการออมของกลุ่มทดลองด้วยการอบรมให้ความรู้ทางการเงินและประเมินผลการอบรมฯ

ผลการวิจัยเชิงสำรวจ พบว่า ความรู้ทางการเงินในหมวดความรู้พื้นฐานทางการเงินอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าหมวดพฤติกรรมการเงิน และหมวดทัศนคติทางการเงินจากการใช้วิธี OLS พบว่า ปัจจัยด้านประชากรมีผลต่อระดับความรู้ทางการเงินและระดับความรู้ทางการเงินที่เพิ่มขึ้นมีผลต่อการเพิ่มขึ้นของระดับการออม

บทความวิจัยนี้ปรับปรุงจากงานวิจัยเรื่อง “ความรู้ทางการเงิน: ตัวกำหนดและผลกระทบที่มีต่อพฤติกรรมการออม” ของผู้เขียน โดยได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ (เงินอุดหนุนจากรัฐบาล) มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖

* ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลการวิจัยกึ่งทดลอง การประเมินระดับความรู้ทางการเงินหลังจากมีการอบรมฯให้กับแม่บ้านกลุ่มทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยในหมวดความรู้พื้นฐานและหมวดทัศนคติฯ ของแม่บ้านกลุ่มทดลองแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นในหมวดพฤติกรรมฯ ที่ไม่พบความแตกต่าง ส่วนการประเมินความตั้งใจออมและการออมจริง พบว่า คะแนนของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ความรู้ทางการเงิน, พฤติกรรมการออม

Abstract

This research is divided into two parts as follows:

The survey research: The samples consisted of 346 government officers and contract workers (janitors) in Burapha University. The objectives of this survey research were 1) to measure the level of financial literacy; 2) to examine the determinants of financial literacy; and 3) to analyze the factors affecting saving behavior.

The quasi-experimental research: The Pretest Posttest Control Group Design was conducted. The target group is the janitors. They were divided into two groups: an experimental group and a control group. There were 15 janitors in each group. The objectives were to improve the experimental group's saving behavior by providing a financial literacy training and to evaluate their performance.

The findings of the survey research revealed that:

In the three components of financial literacy, the level of financial knowledge score was lower comparing with financial behavior, and financial attitudes. With the OLS method, it was found that socio-demographics factors affected the level of financial literacy. Importantly, enhancing financial literacy was one of the major factors increasing savings.

The findings of the quasi-experimental research revealed that:

After the development training strategy was applied to the experimental

group, it was found that their overall financial literacy, financial knowledge and financial attitudes were different significantly from those of the control group but non-significantly in financial behavior. It was also found that their intention to save money and actual savings were not different from those of the control group at a significant level.

Keywords: Financial Literacy, Saving Behavior

บทนำ

เงินออมถือเป็นเงินทุนที่สำคัญต่อการสนับสนุนการลงทุนและการผลิตของประเทศก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และสร้างเสถียรภาพและลดความผันผวนทางเศรษฐกิจของประเทศได้ เนื่องจากหากระดับการออมในประเทศอยู่ในระดับสูงจะทำให้การลงทุนในประเทศไม่ต้องอาศัยเงินทุนจากต่างประเทศมากนัก แม้เศรษฐกิจทั่วโลกจะถดถอย ประเทศนั้น ๆ ก็ยังสามารถพึ่งพาการออมในประเทศได้ทำให้เศรษฐกิจของประเทศนั้นพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่อง

ในกรณีของประเทศไทย เมื่อพิจารณาส่วนต่างระหว่างการออมและการลงทุนพบว่าในอดีตก่อนช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ช่องว่างการออมและการลงทุนอยู่ในภาวะขาดดุล (การออมน้อยกว่าการลงทุน) และภาวะขาดดุลเงินออมดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงปี 2531-2539 เนื่องจากในช่วงนั้นเศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราสูง ทำให้ความต้องการลงทุนในภาคเอกชนสูงจนทำให้การออมเพิ่มขึ้นไม่ทันความต้องการลงทุนในภาคเอกชน นั้นแสดงว่าระบบเศรษฐกิจไทยขาดภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง เพราะต้องพึ่งพิงเงินออมจากต่างประเทศ หากประเทศมีเงินออมในประเทศที่เพียงพอ ก็จะช่วยลดความผันผวนจากการไหลออกของเงินทุนอย่างฉับพลันได้ การส่งเสริมการออมในประเทศจึงเท่ากับเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประเทศเพื่อรองรับผลกระทบใด ๆ จากการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ดียิ่งขึ้น

หลังวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 จนถึงปี 2554 (ยกเว้นปี 2548) พบว่า ช่องว่างการออมและการลงทุนในแต่ละปีอยู่ในภาวะเกินดุล กล่าวคือ การออมมากกว่า

การลงทุน อย่างไรก็ตามจากข้อมูลรายได้ประชากรชาติของประเทศไทย พ.ศ. 2556 แบบปริมาณลูกโซ่ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ระบุว่า การออมของประเทศเริ่มไม่เพียงพอต่อการลงทุนโดยในปี 2555 และ 2556 เริ่มขาดดุลเงินออมเป็นจำนวน 45,070 ล้านบาท และ 63,667 ล้านบาทตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันอัตราการออมของประเทศต่อ GDP ก็อยู่ในภาวะถดถอยประเทศไทยซึ่งเคยมีอัตราการออมอยู่ที่ระดับร้อยละ 35.6 ของ GDP ในปี 2537 และนับจากนั้นเรื่อยมาอัตราการออมของประเทศต่อ GDP ก็มีแนวโน้มที่จะปรับตัวลดลงโดยตลอดเหลือเพียงร้อยละ 27 ในปี 2556

เมื่อแยกประเภทของการออม พบว่าการออมในภาคครัวเรือน ซึ่งเคยมีส่วนมากที่สุดในครั้งหนึ่งของการออมมวลรวมในช่วงต้นทศวรรษที่ 2530 และมีสัดส่วนใน GDP สูงถึงร้อยละ 14.4 ในปี พ.ศ. 2532 แต่ทว่าอัตราการออมภาคครัวเรือนได้ถดถอยลงอย่างต่อเนื่องจนในปี พ.ศ. 2545 อัตราการออมภาคครัวเรือนลดลงต่ำสุดเหลือเพียงร้อยละ 3.9 อย่างไรก็ตาม หลังจากปี พ.ศ. 2545 อัตราการออมของภาคครัวเรือนได้ปรับตัวสูงขึ้น โดยในช่วงปี 2550-2556 คิดถัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 6.6 ต่อปี ซึ่งก็ยังอยู่ในระดับที่ต่ำเมื่อเทียบกับช่วงต้นทศวรรษที่ 2530

ปัญหาเรื่องการออมของภาคครัวเรือนที่มีอัตราการออมต่อ GDP ถดถอยลงอย่างต่อเนื่องเป็นปัญหาใหญ่ที่หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการเงินเฉพาะกิจหลายแห่งพยายามเร่งดำเนินการแก้ไข หนทางหนึ่งที่ได้ดำเนินการไปแล้ว คือการส่งเสริมการออมภาคครัวเรือนผ่านการให้ความรู้ ความเข้าใจทางการเงิน เช่น โครงการ "เงินทองของมีค่า" ที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พัฒนาหลักสูตรร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ และโรงเรียนในสังกัด กทม. หรือ โครงการ "หมอนนี้" ของธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อย่างไรก็ตามการดำเนินการยังอยู่ในแวดวงจำกัด

งานวิจัยนี้จึงให้ความสำคัญในเรื่องของความรู้ทางการเงิน และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเงินกับพฤติกรรมการออม โดยทำการทบทวนวรรณกรรมอย่างละเอียดในเรื่องของความรู้ทางการเงิน โดยเริ่มจากการให้ความหมายซึ่งความหมายที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้ มาจาก The OECD International Network on Financial Education (INFE) (2012) "Financial literacy is a combination of

awareness, knowledge, skill, attitude and behavior necessary to make sound financial decisions and ultimately achieve individual financial wellbeing” แปลได้ใจความว่า ความรู้ทางการเงิน คือส่วนผสมระหว่างความตระหนักรู้ องค์ความรู้ ทักษะ ทักษะคนคิด และพฤติกรรมที่จำเป็นในการตัดสินใจทางการเงินได้ดี และท้ายสุดบรรลุซึ่งความกินดีอยู่ดี

จากความหมายดังกล่าวนำมาสู่ข้อสรุปของงานวิจัยนี้ ในการวัดระดับความรู้ทางการเงิน สามารถวัดระดับความรู้ทางการเงินแยกย่อยได้ใน 3 หมวด ดังนี้ หมวดวัดความรู้พื้นฐานทางการเงิน (Financial Knowledge and Understanding) หมวดวัดพฤติกรรมทางการเงิน (Financial Behavior) และท้ายสุด หมวดวัดทัศนคติทางการเงิน (Financial Attitudes)

นอกเหนือจากเรื่องของการกำหนดความหมายหรือนิยามความรู้ทางการเงิน ประเด็นที่สำคัญถัดมา คือการศึกษาปัจจัยที่กำหนดความรู้ทางการเงิน

ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยต่างประเทศ ได้ผลสรุปว่าระดับความรู้ทางการเงินขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ชาติพันธุ์ ตำแหน่งหน้าที่ ภูมิฐานะ เป็นต้น และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น ความมั่งคั่งในทรัพย์สิน ทั้งทรัพย์สินที่แท้จริง และทรัพย์สินทางการเงิน (Alexander et al (1998), Chen และ Volpe (1998), Worthinton (2004), Cole et al (2008), Guiso และ Jappelli (2008), Mandell (2008), Lusardi and Mitchell (2009), Lusardi and Tufano (2009), Monticone (2010), Almenberg และ Säve-Söderbergh (2011))

นอกจากนี้ เมื่อเชื่อมโยงความรู้ทางการเงินกับพฤติกรรมการออม พบว่าในปัจจุบันมีงานวิจัยต่างประเทศที่ทำการศึกษารื่องนี้อยู่เป็นจำนวนมาก โดยได้ผลสรุปใกล้เคียงกันว่า ความรู้ทางการเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดระดับการออม และแนะนำว่าการให้ความรู้เกี่ยวกับการเงินเป็นสิ่งสำคัญ (Lusardi and Mitchell (2009), Turnham (2010), Jappelli and Padula (2011), Kharchenko (2011), Klapper and Panos (2011))

ส่วนในประเทศไทย ได้มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมจำนวนมาก แต่ในบรรดางานวิจัยเหล่านั้นมีจำนวนน้อยมากที่ให้ความสนใจที่เจาะลึก

ไปที่ความรู้ทางการเงิน จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้มีการศึกษาในเชิงประจักษ์ทั้งในระดับการออมมวลรวมของประเทศ การออมในระดับภาคครัวเรือน และการออมส่วนบุคคล

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการออมในระดับบุคคล โดยงานวิจัยที่สำคัญชิ้นหนึ่งปรากฏในงานวิจัยเชิงสำรวจของ วรเวศม์ สุวรรณระดา และสมประวิณ มันประเสริฐ (2552) ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการออม-ไม่ออมของผู้บริโภคที่อยู่ในวัยทำงาน พบว่า ความรู้ทางการเงินเป็นปัจจัยหนึ่งในหลาย ๆ ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออม นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยกึ่งทดลองของ กุณิศรา กฤตวรกาญจน์ (2548) ที่พบว่า ความรู้ทางการเงินมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมการออมในกลุ่มเยาวชน ในขณะที่สาคร หมื่นแก้ว (2544), อมรรัตน์ วงศ์จันทร์ (2554), อนงค์นุช เทียนทอง และกัญญารัตน์ วงษ์ชมภู (2554) และท่านอื่น ๆ อีกหลายท่านไม่ได้มีการนำประเด็นเรื่องความรู้ทางการเงินเข้าไปอยู่ในการศึกษาแต่อย่างใด

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีความแตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา ตรงที่จะให้น้ำหนักการวิเคราะห์ไปที่ประเด็นเรื่องความรู้ทางการเงินกับผลกระทบที่มีต่อพฤติกรรมการออม โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยกึ่งทดลองในการหาคำตอบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบทดสอบวัดระดับความรู้ทางการเงินของบุคลากรในสังกัดมหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน และพนักงานสัญญาจ้างเหมาแรงงาน (แม่บ้าน)
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดความแตกต่างของระดับความรู้ทางการเงินของบุคลากรในสังกัดมหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน และกลุ่มพนักงานสัญญาจ้างเหมาแรงงาน (แม่บ้าน)
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สำคัญทั้งทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และความรู้ทางการเงิน ที่กำหนดจำนวนเงินออม และสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ของบุคลากรในสังกัดมหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน และกลุ่มพนักงานสัญญาจ้างเหมาแรงงาน (แม่บ้าน)

4. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการออมของกลุ่มเป้าหมาย (ที่เป็นกลุ่มทดลอง) โดยกระบวนการให้ความรู้ทางการเงินแก่กลุ่มเป้าหมาย (ที่เป็นกลุ่มทดลอง)

5. ประเมินผลการพัฒนาพฤติกรรมการออมของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มทดลอง ที่เกิดจากการใช้กระบวนการให้ความรู้ทางการเงินเปรียบเทียบกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มควบคุม

ขอบเขตการวิจัย

เพื่อต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ข้อที่ 1-3 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการออกแบบสอบถาม (Questionnaire Survey) ขอบเขตของการศึกษา ในส่วนของประชากร และกลุ่มตัวอย่างเป็นดังนี้

ประชากรที่ศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 กลุ่มบุคลากรในสังกัดของมหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน จำนวนทั้งสิ้น 2,959 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มพนักงานสัญญาจ้างเหมาแรงงาน สรรวจเฉพาะกลุ่มพนักงานทำความสะอาด (แม่บ้าน) ที่ทำงานในมหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน จำนวนทั้งสิ้น 320 คน

จำนวนรวมของทั้ง 2 กลุ่มทั้งสิ้น 3,279 คน (ก.ย. 2554) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้จำนวน 346 คน ตามวิธีของเคร์คกีและมอร์แกน (Krejcie, R.V., and Morgan) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มหลายขั้นตอน คือแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่มตามสัดส่วน คือกลุ่มบุคลากรในสังกัดของมหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน จำนวน 310 คน และกลุ่มพนักงานสัญญาจ้างเหมาแรงงาน เฉพาะกลุ่มพนักงานทำความสะอาด (แม่บ้าน) ที่ทำงานในมหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน จำนวน 36 คน

กลุ่มบุคลากรในสังกัดของมหาวิทยาลัยบูรพาบางแสน คือบุคลากรในกลุ่มคณะวิชาต่าง ๆ และบุคลากรจากหน่วยงานส่วนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คณะ โดยทั้งหมดสามารถแยกออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ดังนี้ กลุ่มที่ 1 กลุ่มคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มที่ 2 กลุ่มคณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มที่ 3 กลุ่มคณะวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ส่วนกลุ่มที่ 4 เป็นบุคลากรจากหน่วยงานอื่น ๆ

ในมหาวิทยาลัย หลังจากนั้น บุคลากรในแต่ละกลุ่มคณะวิชา จะถูกแบ่งย่อยออกเป็น 3 กลุ่มตามสัดส่วน คือกลุ่มอาจารย์ เจ้าหน้าที่สายสนับสนุนวิชาการ และลูกจ้าง

ส่วนกรณีของกลุ่มพนักงานสัญญาจ้างเหมาแรงงานฯ แม่บ้านจะถูกสุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 36 คน โดยไม่แยกกลุ่มใด ๆ เนื่องจากแม่บ้านที่ทำงานในแต่ละคณะ หรือหน่วยงานต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยมีคุณลักษณะทั่วไปที่ไม่ได้แตกต่างกัน เหมือนเช่นกรณีบุคลากรในแต่ละกลุ่มคณะวิชา

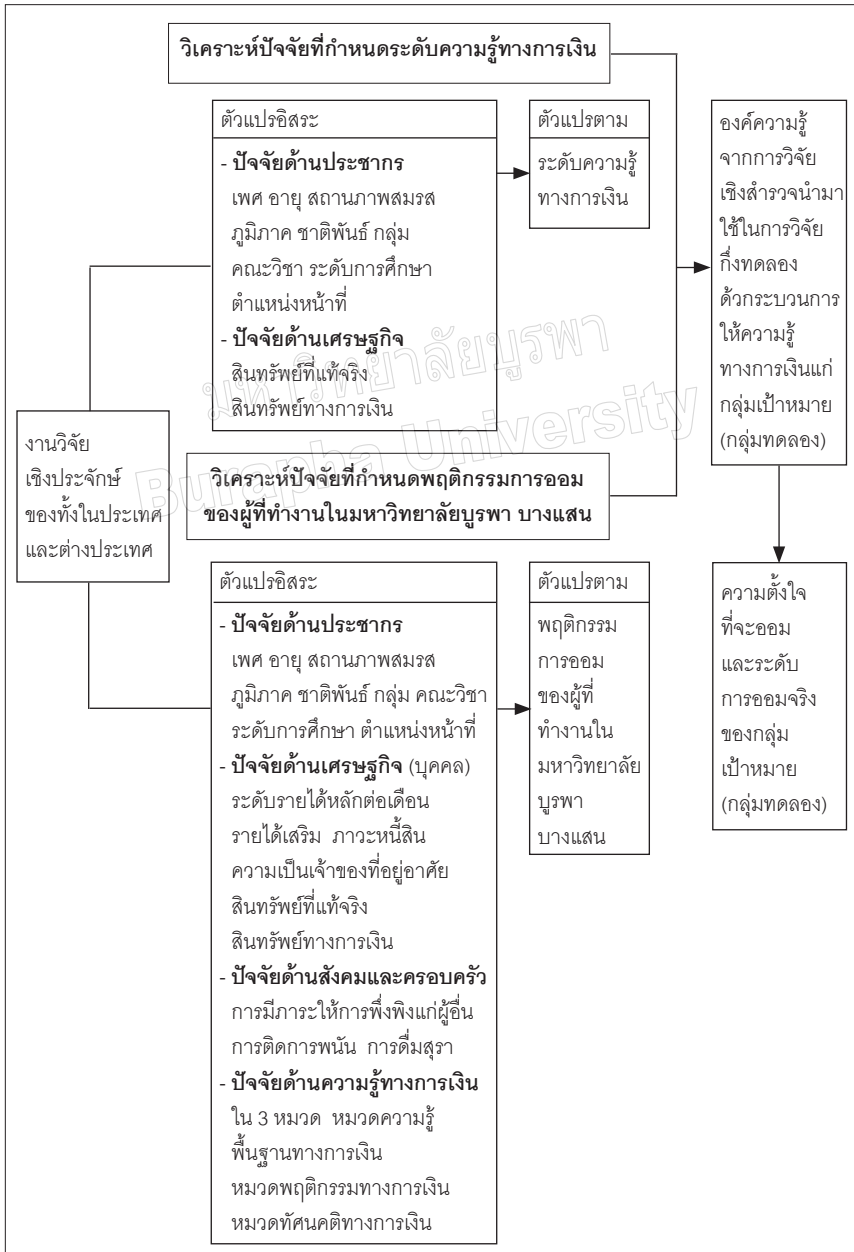
เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 4-5 ซึ่งเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ขอบเขตการศึกษาเป็นดังนี้

คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มาจากพนักงานสัญญาจ้างเหมาแรงงาน เฉพาะกลุ่มพนักงานทำความสะอาด (แม่บ้าน) ที่ทำงานในอาคารต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มา 2 กลุ่ม กลุ่มทดลอง คือกลุ่มพนักงานทำความสะอาด (แม่บ้าน) ที่ทำงานในอาคารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และอาคารคณะพยาบาลศาสตร์จำนวน 15 คน และที่ทำงานในอาคารคณะวิศวกรรมศาสตร์และอาคารคณะวิทยาศาสตร์ เป็นกลุ่มควบคุมจำนวน 15 คน

กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

แสดงกรอบแนวคิดไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีการวิจัย

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือสร้างแบบทดสอบวัดระดับความรู้ทางการเงินของบุคคลากร โดยการวัดความรู้ทางการเงินใน 3 หมวด หมวดความรู้พื้นฐานทางการเงิน หมวดพฤติกรรมทางการเงิน และหมวดทัศนคติทางการเงิน วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติ มีรายละเอียดดังนี้

ในกรณีวัดความรู้ทางการเงินโดยรวม ให้นำคะแนนดิบที่ได้ในแต่ละหมวดมารวมกัน คะแนนต่ำสุดคือ 1 คะแนน และคะแนนสูงสุดคือ 25 และเทียบเป็นค่าร้อยละ โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยร้อยละเป็นระดับความรู้ทางการเงินโดยรวม ดังแสดงในตารางที่ 2

ในกรณีวัดความรู้ทางการเงินในหมวดความรู้พื้นฐานทางการเงิน และหมวดพฤติกรรมทางการเงิน คะแนนต่ำสุดคือ 0 คะแนนสูงสุดคือ 10 และเทียบเป็นค่าร้อยละ โดยมีเกณฑ์การแปลความหมาย ดังแสดงในตารางที่ 2

ในกรณีวัดความรู้ทางการเงินในหมวดทัศนคติทางการเงิน คะแนนค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ 1 คะแนนค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 5 โดยมีเกณฑ์การแปลความหมาย ดังแสดงในตารางที่ 3

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 2 และ 3 จะใช้การศึกษาเชิงพรรณนา โดยใช้สถิติร้อยละ และใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยสร้างแบบจำลองถดถอยเชิงเส้นตรงด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square (OLS))

ตารางที่ 2 เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยร้อยละของความรู้ทางการเงินโดยรวม ความรู้หมวดความเข้าใจพื้นฐานทางการเงิน และหมวดพฤติกรรมทางการเงิน

ค่าคะแนน (ร้อยละ)	ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเงินรวม	ระดับความรู้หมวดความเข้าใจพื้นฐานทางการเงิน	ระดับพฤติกรรม การปฏิบัติตนที่สะท้อนถึงความรู้ทางการเงิน
80-100	มาก	มาก	มาก
70-79	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างมาก	ค่อนข้างมาก
50-69	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
ต่ำกว่า 50	น้อย	น้อย	น้อย

ตารางที่ 3 เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยในหมวดทัศนคติทางการเงิน

ค่าคะแนนเฉลี่ย	ระดับทัศนคติทางการเงิน
สูงกว่า 3	บวก
3	เป็นกลาง
ต่ำกว่า 3	ลบ

ในส่วนของวัตถุประสงค์ข้อ 2 จะสร้างแบบจำลอง 4 แบบจำลอง ตัวแปรตามในแบบจำลองทั้ง 4 แบบจำลอง คือ LNLIT total แสดงระดับความรู้ทางการเงิน รวม LNLIT mathe แสดงระดับความรู้ทางการเงิน หมวดความรู้พื้นฐานทางการเงิน LNLIT behave แสดงระดับความรู้ทางการเงิน หมวดพฤติกรรมทางการเงินและ LNLIT attitude แสดงระดับความรู้ทางการเงิน หมวดทัศนคติทางการเงินโดยตัวแปรตามทุกตัวเป็นค่า Log พิจารณาแบบจำลองทั้ง 4 แบบจำลองได้ในตารางที่ 4

ในส่วนของวัตถุประสงค์ข้อ 3 มี 2 แบบจำลอง ตัวแปรตามในแบบจำลอง คือ LNSAVE แสดงจำนวนเงินออมของบุคคลากร และ LNS/Y แสดงสัดส่วนการออมต่อรายได้ของบุคคลากร โดยตัวแปรตามทุกตัวเป็นค่า Log พิจารณาแบบจำลองทั้ง 2 แบบจำลองได้ในตารางที่ 5

ในขณะที่ตัวแปรอิสระที่ปรากฏอยู่ในแบบจำลองต่าง ๆ ได้แสดงไว้แล้วในตารางที่ 4 และ 5 ตามลำดับ โดยประกอบด้วยปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

ปัจจัยด้านประชากร

1. เพศ (SEX) เป็นตัวแปรหุ่นแทนเพศ ถ้าเป็นเพศชายจะมีค่าเป็น 1 เพศหญิงมีค่าเป็น 0

2. อายุ ตัวแปรหุ่นแทนอายุ แบ่งช่วงอายุเป็น 3 ช่วงดังนี้ ต่ำกว่า 40 ปี (AGE young), 40-49 ปี (AGE mid), ตั้งแต่ 50 ปีเป็นต้นไป (AGE elder) โดยช่วงอายุตั้งแต่ 50 ปีเป็นต้นไป (AGE elder) ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มอ้างอิง สำหรับใช้เป็นระดับเปรียบเทียบ โดยระดับอ้างอิงจะถูกกำหนดค่าเป็น 0 สำหรับระดับอื่น ๆ ที่ต้องการนำมาเปรียบเทียบ กำหนดค่าให้เป็น 1 โดยตัวแปรหุ่น AGE elder เป็นระดับอ้างอิง

3. สถานภาพ ตัวแปรหุ่นแทนสถานภาพของบุคคล แบ่งออกเป็น 4 สถานะ ดังนี้ โสด (SINGLE), แต่งงาน (MARRIED), หย่าหรือแยกกันอยู่ หรือหม้าย (SEPARATE), โดยสถานภาพโสด (SINGLE) ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มอ้างอิง

4. ภูมิภาคตามภูมิภาคหลังของครอบครัว ตัวแปรหุ่นแทนภูมิภาคต่าง ๆ แบ่งเป็น 5 ภูมิภาค ภาคเหนือ (NORTH) กรุงเทพฯ (BKK) ภาคกลาง (รวมภาคตะวันออก) (MID) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (EN) และภาคใต้ (SOUTH) โดยภาคใต้ (SOUTH) เป็นระดับอ้างอิง

5. ชชาติพันธุ์ (RACE) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าชาติพันธุ์เชื้อสายจีนจะมีค่าเป็น 1 เชื้อสายไทยมีค่าเป็น 06. กลุ่มคณะวิชาต่าง ๆ ตัวแปรหุ่นแทนกลุ่มคณะวิชาต่าง ๆ และกลุ่มอื่น ๆ ที่เหลือในมหาวิทยาลัย แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (GROUP sciences) กลุ่มคณะวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ (GROUP health) กลุ่มคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Group human) กลุ่มอื่น ๆ (GROUP others) เช่น กลุ่มบุคลากรในสำนักงาน สถาบัน วิทยาลัย เป็นต้น ทำยสุดกลุ่มพนักงานสัญญาจ้างเหมาแรงงานฯ (แม่บ้านและคนสวน) (GROUP cleaners) โดยกลุ่มคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (GROUP human) เป็นระดับอ้างอิง

7. ระดับการศึกษา (EDU) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าระดับการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีเป็นต้นไปจะมีค่าเป็น 1 ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีค่าเป็น 0

8. ตำแหน่งหน้าที่ (POS) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าเป็นบุคลากรสายอาจารย์จะมีค่าเป็น 1 ไม่ใช่บุคลากรสายอาจารย์ เช่น เจ้าหน้าที่สายสนับสนุนวิชาการ ลูกจ้าง และแม่บ้าน มีค่าเป็น 0

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

9. ระดับรายได้หลักต่อเดือน (CURRENT INCOME) แสดงจำนวนรายได้หลัก หรือรายได้ประจำของบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ หน่วย (500 บาท)

10. รายได้เสริม (EXTRA INCOME) เป็นตัวแปรหุ่น หากมีรายได้เสริม กำหนดค่าเป็น 1 ไม่มีรายได้เสริม กำหนดค่าเป็น 0

11. ความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย (OWNER) เป็นตัวแปรหุ่น เป็นเจ้าของที่อยู่

อาศัย กำหนดค่าเป็น 1 ไม่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย กำหนดค่าเป็น 0

12. สินทรัพย์ที่แท้จริง (RASSET) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้ามีสินทรัพย์ที่แท้จริง จะมีค่าเป็น 1 ถ้าไม่มีสินทรัพย์ที่แท้จริง จะมีค่าเป็น 0

13. สินทรัพย์ทางการเงิน (MASSET) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้ามีสินทรัพย์ทางการเงิน จะมีค่าเป็น 1 ถ้าไม่มีสินทรัพย์ทางการเงิน จะมีค่าเป็น 0

14. ภาวะหนี้สิน (DEBT) เป็นตัวแปรหุ่น มีหนี้สิน กำหนดค่าเป็น 1 ไม่มีหนี้สิน กำหนดค่าเป็น 0

ปัจจัยด้านสังคมและครอบครัว

15. การมีภาระให้การพึ่งพิงแก่ผู้อื่นกำหนดให้ช่วงจำนวนผู้อยู่ในอุปการะเป็นตัวแปรหุ่น โดย แบ่งเป็น 3 ช่วง ไม่มีผู้ที่อยู่ในอุปการะ (NO DEPENDANT), 1-2 คน (DEPENDANT1), และตั้งแต่ 3 คนเป็นต้นไป (DEPENDANT2), โดยตัวแปรหุ่นไม่มีผู้ที่อยู่ในอุปการะ (NO DEPENDANT) ถูกกำหนดให้เป็นกลุ่มอ้างอิง

16. การดื่มสุรา (ALCOHOL) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าดื่มเหล้าจะมีค่าเป็น 1 ถ้าไม่ดื่มเหล้าจะมีค่าเป็น 0

17. การติดการพนัน (GAMBLING) เป็นตัวแปรหุ่น ถ้าเล่นการพนันจะมีค่าเป็น 1 ถ้าไม่เล่นการพนันจะมีค่าเป็น 0

ปัจจัยด้านความรู้ทางการเงิน

18. คะแนนหมวดความรู้พื้นฐานทางการเงิน (MATHE), คะแนนหมวดพฤติกรรมทางการเงิน (BEHAVE) และคะแนนหมวดทัศนคติทางการเงิน (ATTITUDE) มีหน่วยเป็นคะแนน

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 4 นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 2 มาเป็นพื้นฐานความรู้ในการทำการวิจัยกึ่งทดลอง โดยใช้การทดลองแบบสองกลุ่ม วัตถุประสงค์ก่อนและหลังการทดลอง (The Pretest Posttest Control Group Design) โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มาจากกลุ่มพนักงานทำความสะอาด (แม่บ้าน) ในมหาวิทยาลัย ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 2 กลุ่ม ที่มีลักษณะและสิ่งแวดล้อมใกล้เคียงกันโดยแยกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จากนั้นทำการทดสอบความรู้ทางการเงิน รวมทั้งพฤติกรรมการออมทั้งทางด้าน

ความตั้งใจในการออมเงินและการออมที่เกิดขึ้นจริงของทั้งสองกลุ่ม ก่อนที่จะมีการดำเนินการพัฒนาพฤติกรรมการออมของกลุ่มทดลองด้วยการให้ความรู้ทางการเงิน กิจกรรมต่าง ๆ ในการอบรมฯ ได้แก่ การจัดอบรมจากผู้มีความรู้และประสบการณ์ทางการเงิน โดยจัดอบรมให้กับกลุ่มทดลองทั้งกลุ่มจำนวน 15 คน หลังจากนั้นจะให้ความรู้และให้คำปรึกษาแนะนำแก่กลุ่มทดลองแยกย่อยกลุ่มละ 2-3 คน โดยจัดให้มีการให้คำแนะนำ พูดคุย 1 ครั้ง /สัปดาห์ รวม 12 สัปดาห์

เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 5 หลังจากอบรมให้กับกลุ่มทดลองแล้วเสร็จจึงทำการประเมินผลระดับความรู้ทางการเงิน รวมทั้งพฤติกรรมการออมทั้งทางด้านความตั้งใจในการออมเงิน และการออมที่เกิดขึ้นจริงของกลุ่มทดลองเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการอบรมใด ๆ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 การวัดระดับความรู้ทางการเงินของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ระดับความรู้ทางการเงินในหมวดที่ 1 ความรู้พื้นฐานทางการเงิน อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าหมวดอื่น คือทำคะแนนเฉลี่ยได้ 4.64 จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน อยู่ในเกณฑ์ระดับน้อย ในขณะที่หมวดที่ 2 พฤติกรรมทางการเงิน คะแนนอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลางที่ 6.60 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน และสุดท้ายหมวดทัศนคติทางการเงิน ได้คะแนนถึง 4.03 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนนอยู่ในเกณฑ์ที่มีทัศนคติทางบวก

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 การศึกษาปัจจัยที่กำหนดความแตกต่างของระดับความรู้ทางการเงินของบุคลากรฯ ในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ใช้สถิติร้อยละ พบว่า บุคคลที่สามารถทำข้อสอบผ่านเกณฑ์ได้คะแนนในระดับปานกลางเป็นต้นไป (ระดับคะแนนตั้งแต่ 12.50 เป็นต้นไป จากคะแนนเต็ม 25 คะแนน) ในสัดส่วนที่สูงกว่าบุคคลอื่นในกลุ่มเดียวกัน คือบุคคลที่มีคุณลักษณะดังนี้ เป็นเพศชาย มีอายุค่อนข้างต่ำระดับการศึกษาสูงมีการถือครองสินทรัพย์ที่แท้จริง หรือสินทรัพย์ทางการเงิน มีสถานะโสด ชาติพันธุ์เชื้อสายจีน ภูมิลำเนาอยู่ภาคเหนือ มีอาชีพในสายอาจารย์ และเป็นบุคคลในกลุ่มคณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ส่วนการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) โดยแยกวิเคราะห์ออกเป็น 4 แบบจำลอง แสดงผลการวิเคราะห์ไว้ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประมาณการสมการถดถอยระดับความรู้ทางการเงิน (Estimation Result) ด้วยวิธี Ordinary Least Squares Method (OLS)

	LNLIT total	LNLIT mathe	LNLIT behave	LNLIT attitude
Constant	2.574*** (25.917) (0.000)	-2.580*** (-2.277) (0.023)	1.746*** (14.086) (0.000)	1.399*** (26.371) (0.000)
SEX	-0.009 (-0.271) (0.786)	0.363 (0.954) (0.341)	0.003 (0.071) (0.944)	-0.026 (-1.453) (0.147)
AGE young	-0.083* (-1.817) (0.070)	-0.083 (-0.158) (0.874)	-0.129** (-2.256) (0.025)	-0.039 (-1.581) (0.115)
AGE mid	-0.061 (-1.272) (0.204)	0.063 (0.116) (0.908)	-0.099* (-1.657) (0.099)	-0.042* (-1.649) (0.100)
Married	-0.058* (-1.738) (0.083)	-0.310 (-0.813) (0.417)	-0.042 (-1.014) (0.312)	-0.014 (-0.787) (0.432)
Separate	-0.052* (-0.762) (0.447)	0.084 (0.107) (0.915)	-0.099 (-1.154) (0.249)	-0.005 (-0.136) (0.892)
BKK	-0.040 (-0.504) (0.614)	-0.067 (-0.074) (0.941)	0.026 (0.259) (0.796)	-0.047 (-1.112) (0.267)
MID	0.048 (0.731) (0.465)	1.073 (1.444) (0.150)	0.078 (0.959) (0.338)	0.018 (0.527) (0.598)
NORTH	0.051 (0.600) (0.549)	1.068 (1.111) (0.267)	0.086 (0.814) (0.416)	-0.019 (-0.424) (0.672)
EN	0.029 (0.372) (0.710)	0.956 (1.092) (0.276)	0.083 (0.871) (0.384)	-0.010 (-0.247) (0.805)
RACE	0.033 (0.724) (0.470)	0.297 (0.567) (0.571)	0.038 (0.666) (0.506)	0.013 (0.537) (0.592)
GROUP sciences	0.112** (2.259) (0.025)	0.330 (0.583) (0.560)	0.126** (2.033) (0.043)	0.029 (1.094) (0.275)

	LNLIT total	LNLIT mathe	LNLIT behave	LNLIT attitude
GROUP health	0.046 (1.022) (0.308)	0.505 (0.986) (0.325)	0.032 (0.577) (0.565)	0.005 (0.190) (0.850)
GROUP others	0.031 (0.646) (0.518)	0.325 (0.598) (0.550)	0.011 (0.182) (0.856)	-0.003 (-0.113) (0.910)
GROUP cleaners	-0.246*** (-3.353) (0.001)	-4.101*** (-4.892) (0.000)	-0.048 (-0.526) (0.599)	-0.055 (-1.408) (0.160)
EDU	0.150*** (2.875) (0.004)	1.970*** (3.300) (0.001)	0.110* (1.679) (0.094)	0.0.23 (0.819) (0.414)
POS	0.114*** (2.899) (0.004)	0.546 (1.216) (0.225)	0.100** (2.028) (0.043)	0.037* (1.757) (0.080)
RASSET	-0.018 (-0.702) (0.483)	0.282 (0.972) (0.332)	-0.038 (-1.208) (0.228)	0.006 (0.444) (0.657)
MASSET	0.012 (0.562) (0.574)	-0.009 (-0.038) (0.970)	0.027 (1.028) (0.305)	-0.010 (-0.920) (0.358)
R ²	0.296	0.340	0.113	0.087
Adjusted R ²	0.257	0.303	0.064	0.037
F-statistics	7.643 (sig 0.000)	9.343 (sig 0.000)	2.313 (sig 0.002)	1.731 (sig 0.033)

* แสดงถึงมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, ** ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, *** ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ตามลำดับ

* ค่าในวงเล็บแรกแสดงถึงค่า t-statistics วงเล็บถัดไปแสดงค่า Sig (2-tailed)

* และสมการถดถอยอยู่ในรูป Log-linear form (ยกเว้นตัวแปรหุ่น (Dummy variables)) กล่าวคือ take log เฉพาะในตัวแปรตาม แต่ไม่ take log ในตัวแปรอิสระเนื่องจากตัวแปรอิสระในแบบจำลองทุกแบบจำลองเป็นตัวแปรหุ่นทั้งหมด

ในแบบจำลองระดับความรู้ทางการเงินรวม (LNLIT total) พบว่า มีปัจจัยที่กำหนดความรู้ทางการเงินรวมที่ผ่านระดับนัยสำคัญที่ 0.10 เป็นต้นไป คือ อายุ สถานภาพการสมรส กลุ่มคนละวิชา ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ ในขณะที่แบบจำลองหมวดความรู้พื้นฐานทางการเงิน (LNLIT mathe) ปัจจัยที่กำหนด คือ กลุ่มคนละวิชาและระดับการศึกษาแบบจำลองหมวดพฤติกรรมทางการเงิน (LNLIT behave) ปัจจัยที่กำหนด คือ อายุ กลุ่มคนละวิชา ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่

และทำยาสุดแบบจำลองหมวดทัศนคติทางการเงิน (LNLIT attitude) พบว่า มีปัจจัยที่กำหนด คือ อายุ และตำแหน่งหน้าที่

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่สำคัญทั้งทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และความรู้ทางการเงิน ที่กำหนดจำนวนเงินออม และสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ ของบุคคลากรฯ พิจารณาได้จากตารางที่ 5 พบว่า ได้ผลลัพธ์ที่ใกล้เคียงกันมาก โดยปัจจัยที่กำหนดจำนวนเงินออม (แบบจำลองที่ 1 (LNSAVE)) หรือสัดส่วนการออมต่อรายได้ (แบบจำลองที่ 2 (LNS/Y)) ที่ปรากฏนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.10 เป็นต้นไป และซ้ำกันในทั้งสองตัวแบบ ได้แก่ กลุ่มสาขาวิชา รายได้หลัก รายได้เสริม ความเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย การครอบครองสินทรัพย์ที่แท้จริงหนี้ และระดับคะแนนความรู้ทางการเงินทั้ง 3 หมวด

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ 4-5

1. สรุปผลการประเมินระดับความรู้ทางการเงินจากแบบทดสอบใน 3 หมวด เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการอบรมด้านความรู้ทางการเงิน ผลปรากฏว่าก่อนการอบรม แม่บ้านกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรู้ทางการเงิน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งการทดสอบในภาพรวม และการทดสอบในรายหมวด หลังจากมีการอบรมพัฒนาความรู้ทางการเงินให้กับแม่บ้านในกลุ่มทดลอง พบว่าคะแนนเฉลี่ยรวมของแม่บ้านกลุ่มทดลองสูงกว่าแม่บ้านกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนในรายหมวด พบว่าคะแนนเฉลี่ยของแม่บ้านกลุ่มทดลองสูงกว่าแม่บ้านกลุ่มควบคุมในหมวดความรู้พื้นฐานฯ และหมวดทัศนคติฯ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ยกเว้นในหมวดพฤติกรรมทางการเงินที่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบภายในกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการอบรม ผลปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ยของความรู้ทางการเงินรวมของแม่บ้านกลุ่มทดลองหลังการอบรมเพิ่มสูงขึ้นจากก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเป็นรายหมวด หมวดความรู้พื้นฐานทางการเงินและหมวดทัศนคติ ค่าเฉลี่ยของแม่บ้านกลุ่มทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในหมวดความรู้พื้นฐานฯ และ .10 ในหมวดทัศนคติฯ ในขณะที่หมวดพฤติกรรมทางการเงินไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

2. สรุปผลการประเมินการอบรมพัฒนาเจตคติในด้านความตั้งใจในการออมเงิน และในด้านการออมเงินที่เกิดขึ้นจริง

เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการอบรมปรากฏว่า ก่อนการอบรม แม่บ้านกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความตั้งใจในการออมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ตามที่คาดหมาย และการออมที่เกิดขึ้นจริง ก็ให้ผลการทดสอบเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการจัดอบรมพัฒนาความรู้ทางการเงินให้กับแม่บ้านในกลุ่มทดลองแล้ว ผลการทดสอบกลับให้ผลที่ไม่ดีนัก ทั้งการทดสอบความตั้งใจออม และการทดสอบจากการออมจริง ล้วนแล้วแต่ไม่ผ่านระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 นั่นคือ คะแนนของทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 ผลการประมาณการปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการออมของบุคลากรฯ ด้วยวิธี Ordinary Least Square (OLS)

	แบบจำลองที่ 1 ตัวแปรตาม (LNSAVE) คือจำนวนเงินออม (เฉพาะผู้มีเงินออม)			แบบจำลองที่ 2 ตัวแปรตาม (LNS/Y) คือสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ (เฉพาะผู้มีเงินออม)		
	B	t-stat	sig	B	t-stat	Sig
Constant	-19.495***	-4.644	0.000	-19.607***	-4.693	0.000
SEX	0.089	0.281	0.779	0.120	0.382	0.703
AGE young	-0.209	-0.431	0.667	-0.246	-0.510	0.611
AGE mid	-0.264	-0.606	0.545	-0.250	-0.575	0.566
MARRIED	-0.008	-0.023	0.982	-0.076	-0.232	0.816
SEPARATE	-0.685	-1.124	0.262	-0.642	-1.059	0.290
BKK	-1.095	-1.550	0.122	-1.013	-1.441	0.151
MID	-0.981*	-1.662	0.097	-0.893	-1.521	0.129
NORTH	-0.969	-1.287	0.199	-0.890	-1.187	0.236
EN	-0.420	-0.617	0.538	-0.438	-0.646	0.519
RACE	0.658*	1.625	0.104	0.633	1.571	0.117
GROUP sciences	0.279	0.629	0.529	0.279	0.633	0.527

	แบบจำลองที่ 1 ตัวแปรตาม (LNSAVE) คือจำนวนเงินออม (เฉพาะผู้มีเงินออม)			แบบจำลองที่ 2 ตัวแปรตาม (LNS/Y) คือสัดส่วนเงินออม ต่อรายได้ (เฉพาะผู้มีเงินออม)		
GROUP health	0.066	0.164	0.870	0.084	0.209	0.835
GROUP others	0.772*	1.797	0.073	0.751*	1.759	0.080
GROUP cleaners	0.095	0.128	0.898	-0.033	-0.044	0.965
EDU	-0.750	-1.378	0.169	-0.829	-1.530	0.127
POS	-0.340	-0.883	0.378	-0.345	-0.899	0.369
LNCURRENT INCOME	2.053***	4.859	0.000	1.083***	2.574	0.011
EXTRA INCOME	1.012***	3.320	0.001	0.770***	2.538	0.012
OWNER	-0.579**	-1.978	0.049	-0.598**	-2.054	0.041
RASSET	0.405*	1.762	0.079	0.396*	1.731	0.084
MASSET	0.250	1.351	0.178	0.216	1.172	0.242
DEBT	-0.692***	-2.482	0.014	-0.781***	-2.816	0.005
DEPENDANT1	-0.232	-0.777	0.438	-0.242	-0.817	0.415
DEPENDANT2	-0.764	-1.486	0.138	-0.787	-1.538	0.125
ALCOHOL	-0.925	-1.527	0.128	-1.010*	-1.675	0.095
GAMBLING	-0.531	-1.513	0.131	-0.525	-1.503	0.134
LNMATHE	0.112***	2.506	0.013	0.114***	2.571	0.011
LNBEHAVE	1.461***	3.389	0.001	1.428***	3.328	0.001
LNATTITUDE	3.062***	3.138	0.002	3.022***	3.112	0.002
R-Square	0.427			0.324		
Adjusted R-Square	0.374			0.261		
F-statistics	8.035 (sig 0.000)			5.163 (sig 0.000)		

* แสดงถึงมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, ** ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, *** ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ตามลำดับ

* จำนวนตัวอย่างนับเฉพาะผู้ที่ออมได้จำนวน 223 ตัวอย่าง

* สมการถดถอยอยู่ในรูป Log-linear form (ยกเว้นตัวแปรหุ่น (Dummy variables)) โดย take log ในตัวแปรตาม (LNSAVE, LNS/Y) และในตัวแปรอิสระที่ไม่ใช่ตัวแปรหุ่น (LNCURRENT INCOME, LNMATHE, LNBEHAVE, LNATTITUDE)

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเปรียบเทียบเฉพาะภายในกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการอบรม ผลปรากฏว่าแม่บ้านกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นหลังมีการอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แต่เมื่อพิจารณาที่การออมที่เกิดขึ้นจริง ปรากฏว่าระดับการออมก่อนและหลังการอบรมในแม่บ้านกลุ่มทดลองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงสำรวจ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดความแตกต่างของระดับความรู้ทางการเงินของบุคคลากร

ในการศึกษาเชิงพรรณนา ผลการศึกษาส่วนใหญ่สอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศ ในเรื่อง เพศ ระดับการศึกษา และการถือครองสินทรัพย์ กล่าวคือ ความรู้ทางการเงินจะอยู่ในระดับที่สูงกว่าในบุคคลที่เป็นเพศชาย มีระดับการศึกษาสูง และมีการถือครองสินทรัพย์ที่แท้จริง หรือสินทรัพย์ทางการเงิน

ส่วนสถานภาพ ได้ผลสรุปที่ต่างไปจากงานวิจัยต่างประเทศ งานวิจัยของต่างประเทศ กลุ่มบุคคลที่แต่งงานแล้วจะทำคะแนนได้สูงกว่ากลุ่มบุคคลที่เป็นโสด แต่งานวิจัยนี้ได้ผลตรงข้าม บุคลากรที่มีสถานภาพโสดทำคะแนนผ่านเกณฑ์ที่ 12.50 เป็นต้นไปได้ในสัดส่วนที่สูงกว่าสถานภาพอื่น ส่วนอายุ เป็นปัจจัยที่ให้ผลสรุปที่ไม่ชัดเจน แม้กระทั่งในงานวิจัยต่างประเทศก็ให้ผลสรุปที่ไม่แน่นอน

นอกจากนี้ปัจจัยด้านชาติพันธุ์ ภูมิภาค อาชีพ กลุ่มคณะวิชา ก็เป็นปัจจัยที่กำหนดระดับความรู้ทางการเงิน เช่นเดียวกับที่ได้พบในงานวิจัยจากต่างประเทศ งานวิจัยนี้พบว่า ความรู้ทางการเงินจะอยู่ในระดับที่สูงกว่าในบุคคลที่มีชาติพันธุ์เชื้อสายจีน มีภูมิลำเนาอยู่ภาคเหนือ และมีอาชีพในสายอาจารย์ และอยู่ในกลุ่มคณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เมื่อทำการวิเคราะห์ต่อยอดด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้วยวิธี OLS ผลที่ได้อส่วนใหญ่สอดคล้องกับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา หากพิจารณาเฉพาะตัวแบบความรู้ทางการเงินรวม (LNLIT total) ตัวแปรที่ผ่านนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.1 เป็นต้นไป คือ อายุต่ำกว่า 40 ปี (AGE young), สถานภาพแต่งงาน (Married), สถานภาพหย่าหรือแยกกันอยู่หรือหม้าย (Separate), กลุ่มคณะวิชาวิทยาศาสตร์

และเทคโนโลยี (GROUP sciences), กลุ่มแม่บ้าน (GROUP cleaners), ระดับการศึกษา (EDU), และตำแหน่งหน้าที่ (POS)

ทางด้านตัวแปรระดับการศึกษา (EDU) ตำแหน่งหน้าที่ (POS), กลุ่มคณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (GROUP sciences), และกลุ่มแม่บ้าน (GROUP cleaners) ให้ผลสอดคล้องกับการวิเคราะห์เชิงพรรณนา แต่สำหรับตัวแปรอายุ พบว่า บุคคลอายุน้อยมีคะแนนต่ำกว่าบุคคลอายุมากอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งต่างจากที่วิเคราะห์ในเชิงพรรณนาที่บุคคลกลุ่มอายุในช่วงตั้งแต่ 50 เป็นต้นไป สามารถทำการทดสอบผ่านเกณฑ์ที่ระดับคะแนนตั้งแต่ 12.50 เป็นต้นไป ในสัดส่วนที่ต่ำกว่ากลุ่มบุคคลในช่วงอายุอื่น ๆ

1. ผลการวิจัยเชิงสำรวจ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่สำคัญทั้งทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และความรู้ทางการเงิน ที่กำหนดจำนวนเงินออม และสัดส่วนการออมต่อรายได้ของบุคลากรฯ

ผลการศึกษาโดยใช้วิธี OLS พบว่า ได้ผลลัพธ์ที่ใกล้เคียงกันมากและสอดคล้องกับหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ และงานวิจัยของทั้งในและต่างประเทศ ที่ว่า การออมขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านรายได้ ในที่นี้ คือรายได้หลักซึ่งเป็นรายได้ประจำที่ได้รับในแต่ละเดือน และรายได้เสริม แต่สิ่งที่ได้จากการวิเคราะห์ในส่วนนี้เพิ่มเติม คือระดับความรู้ทางการเงินรวมมีผลต่อระดับการออมของบุคคลอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายหมวด ปรากฏว่าปัจจัยความรู้ทางการเงินในทุกหมวดมีความสัมพันธ์กับจำนวนเงินออม และสัดส่วนเงินออมต่อรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

นอกจากนั้น ผลการศึกษายังพบว่า การมีหนี้เป็นปัจจัยลบต่อการออมบุคคลที่มีหนี้จะมีระดับการออม และสัดส่วนการออมต่อรายได้ที่ต่ำกว่าบุคคลที่ไม่มีหนี้ การแก้ปัญหาการออม จึงจำเป็นต้องแก้ปัญหการก่อหนี้ไปด้วยพร้อมกัน

ผลสรุปทางด้านความรู้ทางการเงินกับการออมยังได้รับการพิสูจน์ด้วยการวิจัยกึ่งทดลอง โดยการอบรมให้ความรู้ทางการเงินกับกลุ่มแม่บ้านกลุ่มทดลองจำนวน 15 คน และนำไปเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม 15 คนที่ไม่ได้รับความรู้ทางการเงิน ซึ่งผลการเปรียบเทียบโดยใช้ค่าสถิติ t ได้สรุปผลไว้ในหัวข้อก่อนหน้า สิ่งที่น่าสนใจก็คือ หากเปรียบเทียบเฉพาะแม่บ้านกลุ่มทดลองในช่วงก่อนและหลังการทดลอง

ก็ได้ผลสรุปเป็นที่น่าพอใจ กล่าวคือคะแนนความรู้ทางการเงินรวม และคะแนนในหมวดความรู้พื้นฐาน และหมวดทัศนคติฯ ของแม่บ้านกลุ่มทดลองหลังการอบรมเพิ่มสูงขึ้นจากก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามในหมวดพฤติกรรมฯ ไม่สามารถผ่านการทดสอบได้

จากผลที่ได้ อย่างน้อยงานวิจัยที่ทดลองก็พอจะชี้ให้เห็นได้ว่าการเข้ารับการอบรมฯ ของแม่บ้านกลุ่มทดลอง ได้ส่งผลให้แม่บ้านกลุ่มนี้มีความรู้ทางการเงินรวมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในหมวดความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับคณิตศาสตร์ทางการเงินเพิ่มขึ้น และมีทัศนคติฯ ที่เป็นบวกต่อการออมมากขึ้น แต่ทางด้านพฤติกรรมฯ ยังไม่สามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญได้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใด ๆ จำเป็นต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยน ดังนั้นเมื่อแม่บ้านได้ผ่านการอบรมความรู้ทางการเงินไประยะหนึ่ง เช่นสัก 2-3 เดือน จึงค่อยสอบถามถึงพฤติกรรมทางการเงินต่าง ๆ ว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นข้อบกพร่องของงานวิจัยนี้ที่ไม่สามารถรอได้ถึง 2-3 เดือน เนื่องจากแม่บ้านเหล่านี้เป็นพนักงานสัญญาจ้างเหมารายปี ซึ่งจะมีการหมุนเวียนเปลี่ยนไปในช่วงตุลาคมของทุกปี บางท่านก็ยังคงทำงานต่อให้กับหน่วยงาน บางท่านก็ไม่ได้รับการจ้างต่อ ทำให้ต้องรีบดำเนินการ เพราะเกรงว่าแม่บ้านเหล่านั้นอาจออกจากงานไปด้วยเหตุต่าง ๆ ทำให้เกิดความเสียหายแก่การวิจัยได้

ทางด้าน การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการอบรม ก็ได้ผลสรุปที่คล้ายคลึงกันกับการเปรียบเทียบภายในกลุ่ม โดยปัจจัยที่ยังคงไม่ผ่านการทดสอบ คือปัจจัยทางด้านพฤติกรรมทางการเงินดังเหตุผลดังได้อธิบายไปก่อนหน้านี้

นอกจากการทดสอบความรู้ทางการเงินกับกลุ่มแม่บ้านแล้ว งานวิจัยนี้ยังได้ทำการสอบถามกลุ่มแม่บ้านทั้งสองกลุ่ม ในด้านเจตคติในด้านความตั้งใจในการออมเงินและในด้านการออมเงินที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งผลปรากฏว่าแม่บ้านกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมหลังมีการอบรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาที่การออมที่เกิดขึ้นจริง ปรากฏว่าระดับการออมก่อนและหลังการอบรมในแม่บ้านกลุ่มทดลองไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ซึ่งแสดงว่าหลังจากผ่านการอบรมความรู้ทางการเงินไปแล้ว แม่บ้านกลุ่มทดลองมีความตั้งใจที่จะออมสูงขึ้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากช่วงเวลาเว้นวรรคเพื่อให้เวลาแก่แม่บ้านกลุ่มทดลองได้มีเวลาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมค่อนข้างสั้นมาก เพียงแค่ 1 เดือน ทำให้ยากที่จะเพิ่มการออมจริงได้อย่างทันทีทันใด นอกจากนี้ การอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอาจไม่ใช่แค่ทำสำเร็จได้เพียงแค่การอบรมเพียง 1 ครั้ง แต่น่าจะเป็นการอบรมที่มีกิจกรรมที่ต่อเนื่องนานพอสมควร จึงจะเห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมที่ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่

ด้วยเหตุนี้ เมื่อทำการเปรียบเทียบระหว่างแม่บ้านกลุ่มทดลองกับแม่บ้านกลุ่มควบคุมถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับความตั้งใจในการออม หลังการอบรม ผลสรุปมิได้คืออย่างที่คาด กล่าวคือทั้งการทดสอบความตั้งใจออม และการทดสอบจากการออมจริง ล้วนแล้วแต่ไม่ผ่านระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ผลสรุปทางด้านการวิจัยกึ่งทดลองจึงยังให้ภาพที่ไม่ชัดเจนนัก จำเป็นที่จะทำการศึกษาต่อไป เพราะการทดลองในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแม่บ้านนั้น ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่ยากมากในการที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้เพิ่มความสามารถในการออมได้ทันทีเพียงข้ามเดือน เพราะเป็นกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ลำบาก รายได้ต่ำ เมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ ในงานวิจัยถัดไปจึงน่าจะเพิ่มการทดลองไปยังกลุ่มอื่น ๆ ให้กระจายมากกว่านี้ ผลสรุปที่ได้ก็น่าจะชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. งานวิจัยในครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการให้ความสำคัญกับประเด็นของความรู้ทางการเงินกับการออม ซึ่งผลการวิจัยทั้งในส่วนของการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และเชิงปริมาณด้วยวิธี OLS ต่างก็ได้ผลสรุปถึงความสำคัญของปัจจัยความรู้ทางการเงินว่า มีส่วนในการส่งเสริมการออมของบุคคล และเมื่อทำการทดลองกับกลุ่มแม่บ้าน แม้ผลที่ได้จะยังไม่ชัดเจนนัก เนื่องจากข้อจำกัดของเวลา แต่ก็ยังให้ผลสรุปในทิศทางเดียวกัน จึงอยากเสนอแนะให้มีการทำวิจัยเรื่องความรู้ทางการเงินให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ทั้งในส่วนของการวิจัยระดับต่าง ๆ ในองค์ประกอบของความรู้ทางการเงิน และทั้งในส่วนของการวิจัยที่ควรทำการวิจัยในระดับประเทศ และในขั้นตอนของการทดลองก็ควรทดลองกับกลุ่มเป้าหมายหลาย ๆ กลุ่ม ก็

ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

2. หากได้มีการศึกษาขยายวงกว้างขึ้น ไม่ใช่แค่บุคลากรในมหาวิทยาลัยแล้ว ยังได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันว่าความรู้ทางการเงินมีผลต่อพฤติกรรมการออมก็แสดงว่าหน่วยงานภาครัฐ สถาบันศึกษาควรให้ความสนใจในการบรรจุหลักสูตรเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินให้แก่นิสิต นักศึกษา หรือบุคคลทั่วไป หรือจัดตั้งสถาบันที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการให้ความรู้ทางการเงิน เฉกเช่นเดียวกับสถาบันภาษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการทางด้านการเพิ่มทักษะทางด้านภาษาให้แก่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ศูนย์ หรือ สถาบันด้านความรู้ทางการเงิน ก็จะมีหน้าที่ในการให้ความรู้ทางการเงิน จัดอบรมเพื่อเพิ่มทักษะระดับความรู้ทางการเงินทั้งทางด้านคณิตศาสตร์ทางการเงิน และเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และทัศนคติทางการเงินของบุคคลให้ส่งผลในทางบวกต่อการออม ก็จะเป็นคุณประโยชน์มากต่อสังคมโดยรวม

บรรณานุกรม

- กุลิสรา กฤตวรกาญจน์. (2548). *การพัฒนาพฤติกรรมการออมในเยาวชนโดยใช้กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนา: กรณีศึกษาเยาวชนระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่*. เข้าถึงได้จาก http://dcms.thailis.or.th/tdc//search_result.php
- วราเวศม์ สุวรรณระดา และสมประวิณ มั่นประเสริฐ. (2551). *ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำในประเทศไทย: การศึกษาจากข้อมูลการสำรวจในระดับจุลภาค*. เข้าถึงได้จาก http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~msompraw/Savings_NCE2009.pdf
- สาคร หมั่นแก้ว. (2544). *ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการออมและการกู้ยืมกับสหกรณ์ออมทรัพย์ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นในสถานประกอบการ: กรณีศึกษาสถานประกอบการที่มีการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อนงค์นุช เทียนทอง และกัญญารัตน์ วงษ์ชมภู. (2554). *พฤติกรรมและรูปแบบการออมของพนักงานสถาบันการเงินและข้าราชการในจังหวัดอุดรธานี*. เข้าถึงได้จาก [http://resjournal.kku.ac.th/social\(be\)/PDF/10\(2\)236-247.pdf](http://resjournal.kku.ac.th/social(be)/PDF/10(2)236-247.pdf)
- อมรรัตน์ วงศ์จันทร์. (2554). *พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีผลต่อการออมของครูโรงเรียนโยธินบูรณะ*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Alexander, G. J., & Jones, J. D., & Nigro, P. J. (1998). Mutual Fund Shareholders: Characteristics, Investor Knowledge, and Sources of Information. *Financial Services Review*, 7 (April), 301-316.
- Almenberg, J., & Säve-Söderbergh, J. (2011). Financial Literacy and retirement Planning in Sweden. CeRP Working Paper, No. 112, Turin (Italy).
- Chen, H., & Volpe, R. P. (1998). An analysis of Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*, 7, 107-128.

- Cole, S., Sampson, T., & Zia, B. (2008). Money or Knowledge? What Drives the Demand for Financial Services in Developing countries? Harvard Business School Working Paper, No. 09-117.
- Guiso, L., & Jappelli, T. (2008). Financial Literacy and Portfolio Diversification. CSEF Working Paper, No. 212.
- Jappelli, T. & Padula, M. (2011). Investment in Financial Literacy and Saving Decision. CSEF Working Paper, No. 272, University of Naples, Italy.
- Kharchenko, O. (2011). *Financial Literacy in Ukraine: Determinants and Implications for Saving Behavior*. Unpublished MA in Economics. Kyiv: Kyiv School of Economics. Ukraine
- Klapper, L., & Panos, G. A. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in View of a Growing Youth Demographic: the Russian Case. CeRP Working Paper, No. 114/11.
- Lussardi, A., & Mitchell, O. S. (2009). How Ordinary Consumers Make Complex Economic Decisions: Financial Literacy and Retirement Readiness. NBER Working Paper, No. 15350.
- Lussardi, A., & Tufano, P. (2009). Debt Literacy, Financial Experiences, and Overindebtedness. NBER Working Paper, No. 14808.
- Mandell, L. (2008). Financial Education in High School. In *Overcoming the Saving Slump: How to Increase the Effectiveness of Financial Education and Saving Programs*, ed. Annamaria Lussardi, pp 257-279. Chicago: University of Chicago Press.
- Monticone, C. (2010). How Much Does Wealth Matter in the Acquisition of Financial Literacy? *The Journal of consumer Affairs* 44 (February), 403-422.
- OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private pensions, No. 15, OECD publishing.

- Turnham, J. (2010). Attitudes to Savings and Financial Education among Low-Income Populations: Findings from the Financial Literacy Focus Groups. Center for Financial Security Working Paper, 10-7.
- Wortington, A. C. (2004). The Distribution of Financial Literacy in Australia. In Discussion Paper, No.185. Queensland University of Technology, Brisbane.

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University